

Protokoll fört vid enskild föredragning

Infrastrukturavdelningen

Allmänna byrån, I1

Beslutande

Minister

Nina Fellman

Föredragande

PBL-ingenjör

Peter Mattsson

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 48

Direktiv (EU) 2018/844 om ändring av direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda och av direktiv 2012/27/EU om energieffektivitet

ÅLR 2018/6563

371 I1

Beslut

Landskapsregeringen beslöt med stöd av 1 § i landskapslag (1972:13) om lagberedningen att överföra lagstiftningspromemoria, **bilaga 1 I119E30**, till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.

Motivering

Landskapsregeringens bedömer att lagstiftningsåtgärder är nödvändiga varför lagstiftningspromemoria överförs till lagberedningen för beredning av lag- och andra författningsförslag.

Bakgrund

EU:s direktiv om byggnaders energiprestanda, EPBD, har funnits sedan 2002. Det omarbetades 2010 och har nu omarbetats ytterligare en gång under våren 2018. Medlemsstaterna ska senast den 10 mars 2020 sätta i kraft de bestämmelser som är nödvändiga.

Nr 49

Utlåtande gällande arkitektoniska och kulturhistoriska värden samt eventuell inventering av fornlämningar

ÅLR 2019/3748

372 I1

Beslut

Landskapsregering beslöt att lämna utlåtande i enlighet med **bilaga 2 I119E30**.

Motivering

Enligt 12 § i plan- och bygglag (2008:102) för landskapet Åland ska landskapsregeringen bistå kommunerna i deras planläggning genom att vid behov ge råd och förmedla information. Utlåtande ges på Mariehamns stads begäran.

Bakgrund

Mariehamns stad har den 7.5.2019 begärt utlåtande gällande det arkitektoniska och kulturhistoriska värdet för området och byggnaderna i stadsdelen Dalberg.

Lagstiftnings PM

Bakgrund

EU:s direktiv om byggnaders energiprestanda, EPBD, har funnits sedan 2002. Det omarbetades 2010 och har nu omarbetats ytterligare en gång under våren 2018. Medlemsstaterna ska senast den 10 mars 2020 sätta i kraft de bestämmelser som är nödvändiga för att följa.

På Åland har EPBD implementeras i landskapslag (2014:31) om energideklaration för byggnader, landskapsförordning (2014:52) om energideklaration för byggnader samt landskapsförordning (2015:5) om Ålands byggbestämmelsesamling. Det åländska regelverket är i stort sett lika det som Sverige hade då reglerna infördes.

EU-kommissionen gav Sverige en formell underrättelse om ett överträdelseförfarande den 28 april 2016. Kommissionen konstaterade att Sverige inte uppfyller artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda. Detta resulterade i att regelverket i Sverige har ändrats genom att en helt ny författning infördes för att beräkna normal brukade och reglerna för hur en byggnads energiprestanda ska verifieras ändrades. På grund av att svenska Boverket tidigt aviserat att de avser andra regelverket kring energihushållningsreglerna har Ålands landskapsregering har inte genomfört samma ändringar i regelverket.

Behov av åtgärder

Direktiv 2018/844/EU om ändring av direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda anger att medlemsstaterna ska senast den 10 mars 2020 sätta i kraft de bestämmelser som är nödvändiga för att följa direktivet. Med anledning av detta bedömer Infrastrukturavdelningen att följande ändringar bör göras:

Ändring av Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland (PLB)

Laddningsinfrastruktur som anges artikel 8. Införs som krav vid nybyggnad eller ändring i 65 § i PBL.

Ändring av Landskapslag (2014:31) om energideklaration för byggnader

Inspektion av värmesystem större än 70 kW som anges i artikel 14 kan införlivas genom att Landskapsregeringen i Landskapslag (2014:31) om energideklaration för byggnader inför en motsvarande paragraf för värmesystem över 70kW som dagens 16 § anger hur luftkonditioneringssystem ska deklarerar.

Ändring av Ålands byggbestämmelsesamling

På grund av Sveriges överträdelse av artikel 3 i 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda, krävs även en uppdatering av Landskapsförordning (2015:5) om Ålands byggbestämmelsesamling. Infrastrukturavdelningen konstaterar att svenska Boverkets byggregler uppdaterats flertalet gånger sedan senaste utgåva Ålands byggbestämmelsesamling. I lagframställningen för Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland framgår att avsikten med Ålands byggbestämmelsesamling varit att svenska Boverkets byggregler (BBR) ska gälla i landskapet och uppdateras kontinuerligt. Delar som inte ska tillämpas eller byggregler från annat håll ska anges i Ålands byggbestämmelsesamling. Med anledning av detta bör följande ändringar i Boverkets byggregler behandlas:

BBR 23

Ändringarna avser

- ombyggnad och annan ändring av byggnader
(förtydligar gällande regler, ändrar inte kravnivå)
- utformning av bostäder
(Lättnader i bostadsutformning för gruppboende för p.g.a bostadsbrist för nyanlända)
- brandskydd för barnomsorg nattetid
(förytligande)
- radon i inomhusluften.
(rättelse av missvisande formulering)

BBR 24

Ändringarna är ett åtgärds paket på överträdelseärende nr 2016/2044

- En ny författning för att beräkna normalbrukade vid en byggnads energianvändning, författningen ska användas vid energideklaration.
- Verifiering av energianvändning blir krav istället för rekommendation. Verifiering behöver inte längre ske genom mätning utan kan även genom beräkning

BBR 25

Ändringarna avser

- Nya krav på utsläpp från fastbränslepannor
- Nya energihushållningskrav
 - o Systemgräns ändras från levererad energi primärenergi,
 - o primärenergifaktorer införs
 - o energiprestanda anges som primärenergital (specifik energianvändning utgår)
 - o klimatzoner utgår istället görs en geografisk korrigeringsfaktor

BBR 26

Ändringarna avser

- ändrad hänvisning till standard
- mindre ändring av ventilationstillägg

BBR 27

Ändringarna avser

- skärpta krav på utsläpp från rumsvärmare

BBR remiss ute nu.

Ändringarna avser

- nytt sätt att beräkna primärenergital förslaget innebär att viktningsfaktor ersätter primärenergifaktor.
- Klimatskärmens genomsnittliga U-värde sänks med 25% (stockvägg)
- Hänvisning till annan standard i brandkapitlet.

Infrastrukturavdelningen konterar att energihushållning som direktivet berör, inte har bemyndigats genom PBL att reglera i Ålands byggbestämmelsesamling så som 80 § i grundlagen (FFS 1999/731) förutsätter. Varför även §7 i PBL bör ses över.

Konsekvenser

Ändring av Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Konsekvenserna för att införa regler för laddinfrastruktur i byggnader har bedömts i kap. 6 i Boverket rapport 2019:15 nya krav på laddinfrastruktur för laddfordon” bilaga 1

Ändring av Landskapslag (2014:31) om energideklaration för byggnader

Konsekvenserna för att införa inspektion av värmesystem som tillsammans med byggnadens luftkonditioneringssystem överstiger 70kW har bedömts i kap. 6 i Boverket rapport 2019:16 bilaga 2

Ändring av Ålands byggbestämmelsesamling

Enligt lagframställningen till PBL ska byggbestämmelsesamlingen motsvara Boverket byggregler. Genom att uppdatera byggbestämmelsesamlingen anpassas den till Eus bindande regelverk. Boverkets konsekvensbedömning för uppdateringarna BBR 23- 26 och till senaste remissförslaget bifogas i bilaga 3,4,5,6,7

Dokumentnamn Nr Sidnr
UTLÅTANDE 133 U3 1 (5)

Datum Dnr
20.8.2019 --

Infrastrukturavdelningen
Allmänna byrån
Peter Mattson

ÅLANDS LANDSKAPSGÖRNING
16. 09. 2019

Hänvisning
ÅLR 2019/3748
Kontaktperson
Överantikvarie Jonas Karlsson

Postat 20. 08. 2019

Ärende
**UTLÅTANDE RÖRANDE PÅBÖRJAT
PLANARBETE PÅ BADHUSBERGET,
FASTIGHET: 478-408-2-2, MARIEHAMNS STAD.**

Ärende

Landskapsregeringens infrastrukturavdelning har den 19.6.2019 vidarefördlat Mariehamns stads begäran om utlåtande gällande byggnaders arkitektoniska- och kulturhistoriska värden och områdets kulturhistoriska värde samt inventering av eventuella fornlämningar. Det berörda området är Badhusberget mellan strandpromenaden och Neptunigatan norr om engelska parken. Inom området finns Mariehamns vattentorn samt brandkårspaviljongen i anslutning till Badhusparken.

Kulturbyrån har besökt området den 14.8.2019 och lämnar utlåtande enligt följande:

Utlåtande

Kulturbyrån ser ett tydligt behov av att den berörda ytan genomgår en planändring som tar hänsyn till platsens kulturmiljö i ett helhetsperspektiv. Byggnaderna inom den berörda ytan har byggts om och ändrat utseende sedan uppförandetiden vilket gör att en K-märkning av de berörda byggnaderna inte kan motiveras. Byggnaderna har dock kulturhistoriska värden knutna till sig utifrån sin funktion och sitt miljömässiga sammanhang.

Det berörda området utgör en förlängning av badhusparken. Den huvudsakliga, rekreativa användningen av området utgör det som fortfarande uppbär platsens betydelse och kulturarv.

Utöver byggnaderna inom området utgör gångstigarnas med sina ursprungliga sträckningar, den välskötta parkytan med uppvuxna tallar på ytans södra del, badhusbergets topp och dess funktion som allmänt tillgänglig utkiksplats samt den orörda naturen inom området, fysiska aspekter av kulturmiljön på platsen. Dessa aspekter måste hanteras varsamt inom kommande planarbete. Kulturbyrån bedömer att det inom det berörda området endast finns begränsade möjligheter att anlägga ny bebyggelse utan att detta har en negativ inverkan på plastens kulturmiljö- och rekreationsvärden. Förslag till exploateringsåtgärder i området måste bedömas i varje enskilt fall.

Kulturbyrån kan i samband med föreliggande utlåtande inte lämna en fullständig arkeologisk inventering av den berörda ytan. Området ingår dock i en pågående fornminnesinventering för Mariehamns grönområden vilken kulturbyrån avser färdigställa under hösten 2019.

Kulturbyrån konstaterar, att framtagande av detaljplan ska följa de för planläggningen enligt 26 § i Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland stadgade kraven på värnandet av kulturvärden, den bebyggda miljön och landskapet samt en hållbar utveckling.

Motivering

Gällande stadsplan för planområdets större del antogs redan 1954 och redovisar en storskalig stadsutbyggnadidé och en väganlutning (Västerleden) från hamngatans förlängning rakt över badhusparken till stadens norra delar utan hänsynstagande till platsens kulturmiljövärden. Idén om västerleden finns även kvar i de antagna stadsplanerna för markytorna direkt öster om planområdet som antogs så sent som 1978. Detaljplanen för badhusparkens södra del antogs däremot 2014. Här definieras markytan som kulturhistoriskt värdefullt parkområde och doktorsvillan samt generalkonsulatet är skyddade genom K-märkning. Söder om badhusparken finns en separat stadsplan antagen 1988 för hamnområdet inklusive en del av slänten upp mot badhusparken. I denna plan är Pub bastun samt ÅSS-paviljongen K-märkta.

Badhusparken

Under slutet av 1800-talet utvecklades Mariehamn likt många andra städer i Skandinavien kustområden till en badort. Mariehamns badanstalt öppnade 1889 med placering med byggnader i och kring nuvarande Badhusparken. Anläggningens hjärta var ett påkostat varmbadhus ritat av arkitekten Carl Rupert Rosenberg som låg i slänten ovanför hamnpromenaden där Pub bastun nu ligger. Öster om detta, där Svenska generalkonsulatet nu ligger, fanns en stor restaurationsbyggnad med festlokal som ritades av Lars Sonck. Sonck ritade även två läkarvillor i anslutning till parken. Doktorsvillan med gymnastiklokaler och mottagningsrum uppfördes på sin nuvarande placering norr om restaurationsbyggnaden år 1897. Den andra, en privat sommarvilla för badanstaltens läkare, uppfördes i bergssluttningen ovanför den nuvarande

strandpromenaden, norr om Badhusparken. Villan kallades Hällbergs villa och flyttades år 1922 till sin nuvarande placering vid stranden och kom att paviljong och klubbstuga åt det åländska segelsällskapet. (ÅSS)

Söder om ÅSS paviljongen finns även resterna av badhusområdets brunn. Brunnens läge var av avgörande betydelse för hela badhusanläggningens placering då man lyckosamt på prov grävde en brunn här år 1886. På senare tid har brunnen återställts och försetts med en tidstypisk överbyggnad.

Från Badanstalten anlades gångstigar in i det berörda området. Ytan utgår ett naturområde norr om den forna badanstaltsmiljön, som nu benämns som Badhusberget. Gångstigarna finns kvar idag och har kvar sina ursprungliga sträckningar och benämningar. Vid vattentornets nuvarande placering längst uppe på berget fanns en åttkantig utsiktspaviljong med spetsigt tak. Längs nuvarande strandpromenaden fanns även ett kallbadhus samt en badhusbrygga.

Ett badhotell invigdes precis öster om nuvarande Sjöfartsmuseet år 1900. Lars Sonck stod för grundskisserna och har angetts vara huvudarkitekt. Den slutliga ritningen utfördes dock av arkitektbyrå Andersin, Jung & Bomansson.

Verksamheten upphörde abrupt vid första världskrigets utbrott 1914 och byggnaderna annekterades av rysk militär, varpå samtliga av badanstaltens byggnader användes för inkvartering av ryska soldater under vintern 1915/1916. Badhotellet brann ner till grunden i slutet av februari 1916.

Därefter förföll varmbadhuset varpå det revs under 1920-talet. På samma plats byggdes istället Mariehamns kommunala bastuinrättning, efter ritningar daterade 1929 av arkitekt Torsten Montell. Bastun hade sin ursprungliga funktion tills 1971. Därefter togs lokalen över av föreningen *Träffpunkt ungdom* som renoverade byggnaden och inredde den med en pub. Denna har sedan 1974 fungerat som en populär lokal för olika musikevenemang under namnet Pub Bastun.

Badanstaltens restaurationsbyggnad sanerades efter första världskriget och användes som festlokal tills början av 1950-talet då den revs för att ge plats åt Sveriges generalkonsulat.

Från badhusepoken finns endast två byggnader kvar i anslutning till badhusparken. Dessa är de båda läkarvillorna som ritades av arkitekt Lars Sonck på 1890-talet.

Det ursprungliga badanstaltsområdet är beväxt med tallar. Barrträden var en planerad del av kurortsmiljön, där träden skulle ge skugga åt

kurrortsbesökarna och det ansågs hälsosamt att inandas frisk barrskogsdoft.

Brandkårspaviljongen

Brandkårspaviljongen uppfördes efter bygglovsritningar sammanställda av arkitektfirma K.R Lindgren år 1957. Mariehamns frivilliga brandkår (MFBK) stod som byggherre för projektet. Ritningarna visar en sexkantig dansbana med en på långsidorna öppen överbyggnad. 1969 byggdes paviljongens södra fasad om och försågs med stora fönster. Anläggningen kompletterades 1963 längre upp i slänten, öster om paviljongen med en försäljningskiosk som ritades och byggdes av byggmästare Hugo Eriksson.

1992 byggdes paviljongen till med en utescen som kom att utgöra byggnadens norra hörn. Ritningarna togs fram av arkitekt Anders Hedman. Tillbyggnaden förändrade helt danspaviljongens utseende mot parken i öster.

Brandkårspaviljongen kan främst sättas i samband med större dansfester och musikevenemang anordnade av Mariehamns Frivilliga brandkår under 1900-talets senare hälft. Därefter har byggnaden använts vid dansevenemang i privat regi, fester, bilutställningar mm. Byggnadens källarplan har fram tills 2018 använts som lager för MFBK:s utrustning och musikinstrument mm. MFBK sålde anläggningen år 2018 och byggnaden förvaltas i nuläget av Ålands segelsällskap (ÅSS).

Vattentornet

På badhusbergets topp uppfördes 1933 ett kombinerat vatten- och utsiktstorn i regi av Mariehamns gårdsägareförening och uppfört av byggmästare Fritjof Lindholm. Under de 16 första åren fungerade tornet endast som utkikstorn. Först efter andra världskriget kunde ett vattenledningsnät byggas ut med vattenledning från Dalkarby träsk till Mariehamn. Utkikstornet fick därefter tjänstgöra som vattentorn. Det nuvarande vattentornet uppfördes även detta av Fritjof Lindholm och stod färdigt 1957, varpå det gamla revs. Bygglovsritningarna är stämplade arkitektfirma K.R Lindgren år 1955.

Ritningarna visar ett modernistiskt vattentorn uppfört med samma gula tegel som Övernäs skola är byggt av nedanför berget. En spiraltrappa i tornets mott leder längts upp till en utkiksdel utrustad med kök och kiosk samt yta för caféverksamhet. Utrymmet har också använts för caféverksamhet samt utställningar så sent som på 2000-talet. Det anlades även en körväg upp till bergets topp från Neptunigatan i öster.

Ålands vatten ab förnyade 2009 vattentornet genom att tegelfasaderna putsades med nätförstärkt 3-skiktsputs med spritputsad ytputs infärgad enligt teglets kulör.

Kulturbyrån konstaterar att den arkeologiska undersökningsverksamheten regleras i Landskapslagen (1965:65) om fornminnen. Enligt 13 § i Landskapslagen (1999:55) om fornminnen skall kommunen vid planläggning i god tid utreda om någon fast fornlämning kan komma att beröras.

Enligt 26 § Plan och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland ska särskilt den bebyggda miljön och landskapet värnas och användas på ett ändamålsenligt sätt. Estetiska och kulturhistoriska värden ska inte påverkas mer än vad som är nödvändigt.

Kulturbyrån förutsätter med stöd av 30 § i Plan- och bygglagen (2008:102) och 8 § i Plan- och byggförordning (2008:107) för Landskapet Åland att byrån ges tillfälle till samråd och att yttra sig skriftligen om ett utkast till den beredda detaljplanen innan planen ställs ut. Syftet med detta hörande är att förbättra beslutsunderlaget och ge kulturbyrån en möjlighet till att bidra till hållbar utveckling av markanvändning i området.

Tillämpade lagrum

1 och 13 §§ Landskapslag (1999:55) om fornminnen
26, 27 och 30 §§ Plan- och bygglag (2008:102) för landskapet Åland
5, 7 och 8 §§ Plan- och byggförordning (2008:107) för landskapet Åland

Enhetschef

Mikko Helminen

Överantikvarie

Jonas Karlsson